

CZU: 336.77:005

ABORDĂRI TEORETICE MODERNE ALE GESTIUNII CALITĂȚII PORTOFOLIULUI DE CREDITE AL BĂNCII COMERCIALE

Victoria LISNIC

Universitatea de Stat din Moldova

Prin gestiunea calității portofoliului de credite se înțelege realizarea în totalitate a deciziilor financiar-economice orientate spre obținerea unui raport optim dintre indicatorii de performanță a portofoliului de credite. În cazul în care volumul creditelor de calitate joasă crește, se reduce volumul activelor productive și, respectiv, se reduce profitabilitatea activității de creditare a băncii. În caz de extremă o astfel de situație poate conduce la falimentul băncii. La etapa actuală, evaluarea calității portofoliului de credite bancare devine o parte componentă importantă a managementului bancar.

Cuvinte-cheie: bancă, credit bancar, portofoliu de credite, calitatea portofoliului.

MODERN THEORETICAL APPROACHES CREDIT PORTFOLIO QUALITY MANAGEMENT OF COMMERCIAL BANK

Credit portfolio management means the totality of financial and economic decisions realization aimed at achieving optimal ratio of performance indicators of loan portfolio. If low-quality loans increase, the reduction of productive assets volume and, respectively, profitability from banking lending. In extreme cases a such situation could lead to bank bankruptcy. At present bank loan portfolio quality assessment is an important component of bank management.

Keywords: bank, banking credit, loan portfolio, portfolio quality.

Introducere

Situațiile de criză în cadrul sistemului bancar al Republicii Moldova, care s-au perindat în ultimii șapte ani, au demonstrat imperfecțiunea sistemului de gestiune a calității portofoliilor de credite ale băncilor comerciale autohtone, precum și necesitatea studierii experienței internaționale în acest domeniu. De asemenea, devine evident faptul că procesul de gestiune a calității portofoliilor de credite trebuie desfășurată, luându-se în considerare problemele aferente (imperfecțiunea prognozelor privind creditarea, erorile de elaborare și realizare a strategiilor de gestiune a portofoliului de credite, admiterea disproporțiilor în sfera de creditare ș.a.).

Actualitatea perfecționării asigurării organizaționale și metodice a procesului de gestiune a calității portofoliului de credite este determinată de următorii factori [1]:

- ✓ Schimbarea particularităților situației economice și a necesităților sectorului real al economiei și ale persoanelor fizice;
- ✓ Intensificarea concurenței pe piața serviciilor bancare și a riscurilor legate de creditare;
- ✓ Necesitatea preîntâmpinării apariției și intensificării fenomenelor de criză.

Definirea portofoliului de credite

Printre formele tradiționale ale activității bancare acordarea creditelor este una de bază, care asigură profitabilitatea și stabilitatea existenței instituțiilor bancare.

Acordând credite diferiților clienți, banca formează portofoliul său de credite.

Portofoliul de credite al băncii reprezintă totalitatea soldurilor datoriiilor aferente operațiunilor de creditare la o dată anumită [2, 3].

Portofoliul de credite poate fi examinat în forme diferite. De exemplu, el poate fi tratat drept *portofoliu brut* (volumul total al creditelor acordate de către bancă la un anumit moment) și *portofoliu net* (volumul portofoliului brut cu deducerea sumei rezervelor pentru pierderile posibile de la operațiunile de creditare).

De asemenea, pot fi evidențiate:

- Portofoliul de credite al oficiului central al băncii și portofoliile de credite ale filialelor;
- Portofoliul de credite acordate clienților corporativi, portofoliul de credite acordate persoanelor fizice și portofoliul de credite eliberate altor bănci (portofoliul de credite interbancare);
- Portofoliul de credite acordate în monedă națională și portofoliul creditelor valutare.

Unele surse bibliografice menționează următoarele tipuri ale portofoliilor de credite [2, 3]:

- *Portofoliul de credite neutru față de risc*, care poate fi caracterizat prin nivelul jos al indicatorilor de risc, dar și simultan cu un nivel jos al profitabilității.
- *Portofoliul de credite cu risc sporit*, dar și cu așteptări referitoare la profitabilitate înaltă.
- *Portofoliul optim de credite* referitor la portofoliul cu corespundere maximă a structurii și politicii de marketing ale băncii și planului ei de dezvoltare strategică.
- *Portofoliul echilibrat de credite* – este un portofoliu de credite bancare, care în structura sa și caracteristicile financiare se află în punctul celei mai eficiente soluții a dilemei „risc-profitabilitate”. Portofoliul optim nu întotdeauna coincide cu cel echilibrat: la anumite etape ale activității sale banca, în detrimentul echilibrării portofoliului de credite, poate efectua acordarea de credite cu o profitabilitate mai mică și cu un risc sporit. Aceasta se poate face, de exemplu, pentru consolidarea poziției concurențiale, ocuparea nișelor noi ale pieței, atragerea clienților noi.

Starea portofoliului de credite al băncii este influențată de adoptarea de către instituția financiară a sistemului de gestiune a acestuia.

Gestiunea portofoliului de credite reprezintă organizarea activității băncii în cadrul procesului de creditare, care este orientată spre evitarea sau minimizarea riscului de credit [4].

Scopurile finale ale băncii legate de gestiunea portofoliului de creditare constau, în primul rând, în obținerea profitului de la operațiunile active, iar în al doilea rând – în menținerea unei activități stabile și sigure a băncii.

Consecutivitatea gestiunii riscului de credit se reduce la patru etape de bază [4]:

1. *Identificarea riscului de credit* este legată de determinarea factorilor riscului de credit în diferite operațiuni.

2. *Evaluarea calitativă și cantitativă a riscului* – crearea metodicilor de calcul al nivelului riscului în baza determinării cauzelor imposibilității sau nedorinței de a rambursa mijloacele împrumutate.

3. *Planificarea riscului ca parte a strategiei băncii* – determinarea metodelor de reducere a riscurilor, alegerea strategiei (luarea deciziei referitoare la acceptarea riscului, refuzul de a acorda credite sau aplicarea metodelor de reducere a riscului).

4. *Controlul schimbării nivelului riscului de credit* – crearea sistemului de proceduri orientate spre menținerea nivelului planificat al nivelului riscului. Studiarea ulterioară a procesului de gestiune a riscului de credit în bancă este legată de analiza conținutului etapelor concrete ale acestuia.

La baza structurii organizaționale a gestiunii portofoliului de credite stă principiul delimitării competenței, adică distribuirea exactă a împuternicirilor conducătorilor de rang diferit referitoare la acordarea creditului, schimbarea condițiilor tranzacției de creditare în dependență de mărimea creditului, nivelul riscului și alte caracteristici [2].

În cadrul sistemului de măsuri de gestiune a portofoliului de credite un rol important are elaborarea și promovarea politicii de creditare [2].

Politica de creditare a băncii reprezintă totalitatea factorilor, documentelor și acțiunilor, care determină dezvoltarea băncii comerciale în domeniul creditării clienților săi. Politica de creditare determină scopurile și prioritățile activității de creditare a băncii, mijloacele și metodele de realizare a lor, precum și principiile și ordinea de organizare a procesului de creditare. Ea creează baza activității de creditare a băncii în corespundere cu strategia generală a activității ei, fiind condiția necesară pentru elaborarea sistemului de documente destinate reglementării procesului de creditare [5].

Politica de creditare a băncii trebuie să determine exact scopurile creditării, să conțină regulile de realizare a scopurilor concrete, inclusiv să conțină standardele și instrucțiunile ca asigurare metodică a realizării ei.

Cercetătorii evidențiază următoarele etape ale gestiunii portofoliului de credite:

- Determinarea criteriilor de bază de evaluare a creditelor;
- Elaborarea listei indicatorilor necesari pentru evaluarea creditelor incluse în portofoliu;
- Determinarea structurii portofoliului de credite în dependență de împrumuturile clasificate;
- Evaluarea integrală a portofoliului de credite;
- Calculul mărimii rezervei suficiente, care ar fi adecvată riscului portofoliului de credite;
- Efectuarea analizei cauzelor schimbării structurii portofoliului de credite;
- Elaborarea măsurilor orientate spre îmbunătățirea calității și structurii portofoliului de credite [6].

Obținerea stării necesare a portofoliului poate avea loc prin intermediul influenței operative asupra unor segmente anumite sau al așa-numitului subportofoliu [6].

Conceptul calității portofoliului de credite al băncii

Prin *calitatea portofoliului de credite* se înțelege o noțiune complexă ce caracterizează eficiența formării portofoliului de credite al băncii de pe pozițiile profitabilității, nivelului riscului de credit (care, la rândul său, depinde de starea financiară a debitorului, calitatea deservirii datoriei, precum și de întreaga informație disponibilă referitoare la orice riscuri ale debitorului, inclusiv datele referitoare la angajamentele debitorului, funcționarea pieței pe care activează debitorul) și asigurării [7].

În opinia altor specialiști, prin gestiunea calității portofoliului de credite se înțelege realizarea totalității deciziilor financiar-economice orientate spre obținerea raportului optim dintre indicatorii profitabilității, riscului de credit și asigurării portofoliului de credite [8].

De asemenea, există opinii, potrivit cărora gestiunea calității portofoliului de credite reprezintă o sarcină particulară legată de elaborarea de către bancă a complexului de activități referitoare la activitatea de creditare, orientată, pe de o parte, spre satisfacerea necesităților clienților și spre sporirea profitabilității băncii la un nivel acceptabil al riscului de credit și al lichidității, pe de altă parte [9].

Gestiunea calității portofoliului de credite este efectuată în conformitate cu principiile generale, care reprezintă reglementările inițiale ale activității băncii privind obținerea compromisului dintre riscul, profitabilitatea și lichiditatea operațiunilor de creditare în procesul luării deciziei de creditare, formării, monitorizării și evaluării portofoliului de credite, care limitează influența factorilor negativi ai mediului de activitate al băncii și permite consolidarea stabilității sale financiare.

Elaborarea mecanismelor de gestiune a calității portofoliului de credite prevede determinarea:

- criteriilor de evaluare a datoriilor, care formează portofoliul de credite;
- structurii portofoliului de credite în conformitate cu grupele de clasificare a creditelor;
- componenței indicatorilor necesari pentru evaluarea creditelor;
- calității creditelor, inclusiv de pe pozițiile riscului pentru fiecare grup și a totalității creditelor;
- cauzelor schimbării structurii portofoliului de credite;
- sumei suficiente a rezervei pentru acoperirea plasării neraționale a creditelor;
- spectrului de măsuri referitoare la îmbunătățirea calității și structurii portofoliului de credite, de gestiune a portofoliului de credite [9].

Caracteristicile aplicabile pentru calitatea portofoliului de credite pot fi exprimate în forma indicatorilor cantitativi și calitativi. Acești indicatori sunt comparați cu caracteristicile luate drept bază pentru comparație și permit obținerea unei evaluări adecvate a portofoliului de credite. Practica internațională demonstrează că în băncile comerciale atenția de bază este acordată evaluării calității portofoliului de credite din punctul de vedere al riscului. Însă, în același timp, un moment important este aplicarea unei abordări complexe, aplicând tot spectrul de indicatori aferenți, ceea ce presupune implementarea evaluării integrale a calității:

- evidența complexului de criterii de evaluare a calității portofoliului de credite;
- stabilirea nivelurilor criteriale în baza indicatorilor planificați de către bancă;
- estimarea abaterii indicatorilor reali de la cei planificați;
- calculul indicatorului agregat al calității portofoliului, luându-se în calcul ponderea fiecărui indicator și abaterea nivelului real de la cel planificat;
- analiza factorială a impactului fiecărui criteriu asupra indicatorului integral al calității portofoliului de credite;
- elaborarea direcțiilor de ridicare a calității portofoliului prin influențarea factorului cu cel mai mare impact asupra modificării caracteristicilor calitative ale portofoliului de credite [10].

Astfel, de exemplu, în cazul unei influențe mari a riscului portofoliului sunt necesare măsurile orientate spre optimizarea riscului de credit. În cazul reducerii calității portofoliului din cauza reducerii profitabilității se întreprind măsuri de reducere a costului resurselor destinate creditării sau căutarea unor nișe mai profitabile pe piața de credite.

Sistemul de gestiune a calității portofoliului de credite se bazează pe respectarea următoarelor *principii de bază*:

- *stabilirea scopurilor* – gestiunea cu scopul obținerii de către bancă a veniturilor procentuale suficiente cu condiția unui nivel satisfăcător al lichidității și a unui nivel acceptabil al riscului de credit;

- *complexitatea* – cuprinderea simultană din toate părțile a activității de creditare a băncii cu scopul stabilirii nivelului real al riscului de credit, lichidității și profitabilității portofoliului de credite;
- *ierarhia* – gestiunea calității portofoliului de credite la toate nivelurile băncii;
- *caracterul complet al analizei* – analiza indicatorilor economici și de altă natură ai solvabilității debitorului și a businessului său, care determină nivelul riscului de credit drept unul dintre criteriile calității portofoliului de credite;
- *deschiderea* – expunerea gestiunii calității portofoliului de credite influenței multitudinii de factori interni și externi;
- *continuitatea* – gestiunea calității portofoliului de credite pe parcursul întregii perioade de acțiune a contractului de credit între debitor și bancă;
- *consecvența* – menținerea legăturii fiecărei etape a gestiunii calității portofoliului de credite atât din punctul de vedere funcțional, cât și organizațional;
- *principiul dinamismului și analizei* – analiza factorilor cu impact asupra calității portofoliului de credite în perioadele precedente și prognoza influenței lor în perspectivă [1].

La principiile specifice se referă:

✓ *prioritatea* – în cazul gestiunii calității portofoliului de credite o mare atenție se atrage creditelor mari cu un termen mai mare, cărora le este caracteristic un nivel mai înalt al riscului pierderilor; de asemenea, se ține cont de starea sferei de creditare, forma asigurării, dinamica fluxurilor de numerar la debitori;

✓ *selectivitatea* – creditele nu sunt acordate tuturor doritorilor, ci clienților cu afaceri stabile, care dispun de gaj lichid, au istorie pozitivă de creditare, cu respectarea reglementărilor de creditare ale băncii aferente calității;

✓ *echilibrarea* – costul și termenele de acordare a creditelor trebuie să corespundă termenelor împrumuturilor și costului mijloacelor financiare noi atrase, cu condiția corespunderii valorii reale a indicatorilor cu normele stabilite de către banca centrală [8].

Principiile menționate permit băncii să-și plaseze în mod eficient resursele financiare în formă de credite la un nivel corespunzător al riscului, profitabilității și lichidității. Ele contribuie la organizarea rațională a procesului de gestiune a calității portofoliului de credite.

În același timp, mecanismul acestui proces poate fi prezentat în forma unor elemente interconexionate: asigurarea juridico-normativă, metodele de gestiune, instrumentele de gestiune, asigurarea cu cadre, asigurarea tehnologică, canalele de informație [10].

Etapele de bază ale gestiunii calității portofoliului de credite includ următoarele măsuri:

- luarea deciziei asupra fiecărui credit;
- formarea portofoliului din creditele aprobate;
- supravegherea creditelor acordate;
- determinarea categoriei calității creditelor;
- evaluarea calității portofoliului de credite;
- generalizarea și analiza informației rezultate din supraveghere;
- elaborarea măsurilor legate de perfecționarea gestiunii calității portofoliului de credite [10].

Pentru aprecierea calității portofoliului de credite al băncii expertul rus Avseiko propune folosirea unui complex de indicatori grupați în următoarele compartimente:

- evaluarea activității de creditare a băncii;
- evaluarea nivelului riscului activității de creditare a băncii;
- evaluarea problemelor portofoliului de credite;
- evaluarea asigurării plasamentelor de creditare ale băncii;
- evaluarea rotației mijloacelor creditare ale băncii;
- evaluarea eficienței activității de creditare a băncii [11].

În practica internațională, pentru evaluarea calității portofoliului de credite este aplicată metoda numerelor, care constă în aceea că pentru fiecare grup de riscuri se determină o listă de indicatori, în baza cărora are loc referirea fiecărui element concret al portofoliului de credite. Esența ei este prezentată în Tabelul ce urmează [4].

Tabel

Sistemul de numere de apreciere a calității portofoliului de credite al băncii

Ratingul	Clasificarea	Caracteristicile
0	Credite neclasificate	Evaluarea creditului nu este finalizată sau calitatea creditului necesită re-evaluare.
1	Credite de calitate cea mai înaltă	Se referă la debitorul cu un nivel înalt al solvabilității, cu achitarea deplină și corectă a creditelor în trecut, care dispune de un flux monetar important și gaj de calitate înaltă. Caracteristicile creditului sunt acceptabile pentru bancă.
2	Credite de calitate înaltă	Se referă la debitori cu solvabilitate bună, care dispun de mijloace suficiente pentru rambursarea creditului, o istorie pozitivă de creditare, un gaj acceptabil. Caracteristicile creditului sunt acceptabile pentru bancă.
3	Credite de calitate satisfăcătoare	Se referă la debitori cu stare financiară acceptabilă, cu istorie de creditare în general pozitivă (fiind admise întârzieri rare cu efectuarea plăților), cu garanții suficiente.
4	Credite de calitate marginală	Solvabilitatea periodic instabilă a clientului. Garanții de rambursare insuficiente. Este necesar un control permanent.
5	Credite de calitate mai joasă față de cea marginală	Rambursarea creditului trezește îndoielă. Este necesar un acord suplimentar pentru stabilirea ordinii de rambursare a creditului.
6	Pierderi	Datoria de bază și plățile aferente nu sunt achitate.

Sursa: [7]

Avantajul de bază al acestui sistem constă în constituirea și utilizarea unui număr limitat de indicatori, iar neajunsul ei – în subiectivismul aprecierii expertului.

Sistemul de numere se bazează pe aprecierea experților, care poate fi foarte complicat de exprimat în mod cantitativ. Amplitudinea largă și caracterul contradictoriu al acestui sistem nu permit asigurarea unei abordări unice a clasificării elementelor portofoliului de credite. Cu cât mai subiectiv va fi sistemul, cu atât mai multe erori pot fi admise la aprecierea calității portofoliului de credite.

De rând cu sistemul de numere, în practica internațională se practică sistemul de puncte, a cărui esență constă în aceea că evaluarea creditelor se face în bază de atribuire a punctelor, ajungându-se la un anumit număr general în mod reglementat.

Calitatea creditului din portofoliu este apreciată în mod consecvent, inițial fiind efectuată evaluarea fiecărui indicator. Ratingul creditelor este stabilit în baza punctelor acumulate:

- 1) cel mai bun – 163-140;
- 2) înalt – 139-118;
- 3) satisfăcător – 117-85;
- 4) marginal – 84-65;
- 5) mai rău decât cel marginal – 64 și mai jos.

De asemenea, în practica internațională pentru evaluarea calității portofoliului de credite este aplicat ratingul bazat pe indicatorii și caracteristicile agregate, ceea ce permite a aranja băncile în funcție de calitatea portofoliilor și locul între alte instituții financiare [7].

Ratingul este stabilit în rezultatul:

- analizei calității portofoliului propriu al băncii;
- expertizei independente a agențiilor specializate de rating, cum sunt, de exemplu, «Standard & Poor's», «Fitch IBCA», «Moody's Investors Service»;
- evaluarea organelor de supraveghere.

Determinarea ratingului se bazează pe calculul punctelor acumulate în bază reglementată. Calitatea fiecărui credit din portofoliu este de la început estimată în baza indicatorilor respectivi, iar apoi este atribuit numărul total de puncte [4].

Concluzii

Gestiunea calității portofoliului de credite reprezintă un complex de realizare a deciziilor financiar-economice bazate pe aplicarea unor criterii cantitative și calitative. Eficiența acestui proces în cadrul băncii depinde de organizarea corectă, legată de luarea în considerare a factorilor implicați, în combinație cu respectarea legilor de creditare, metodele și principiile elaborate în baza sistemului de management bancar.

Referințe:

1. ТЕРНОВСКАЯ, Е.П., ГРЕБЕНИК, Т.В. *Качество кредитного портфеля российских банков: особенности оценки и управления* [Accesat: 24.10.2016]. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/kachestvo-kreditnogo-portfelya-rossiyskih-bankov-osobennosti-otsenki-i-upravleniya>
2. *Кредитный портфель* [Accesat: 24.10.2016] Disponibil: <https://ru.wikipedia.org>
3. *Кредитный портфель банка: что это?* [Accesat: 24.10.2016]. Disponibil: <http://www.zanimaem.ru/spravochnik-zaemshika/kreditopedia/kreditnyy-portfel-banka.php>
4. ПУЧКОВ, Е.В. *Разработка системы поддержки принятия решений для управления кредитными рисками банка* [Accesat: 26.10.2016]. Disponibil: <http://cyberleninka.ru/article/n/razrabotka-sistemy-podderzhki-prinyatiya-resheniy-dlya-upravleniya-kreditnymi-riskami-banka>
5. *Кредитная политика банка* [Accesat: 25.10.2016]. Disponibil: <http://www.grandars.ru/student/finansy/kreditnaya-politika-banka.html>
6. ДАДЫКО, С.И., МАНДРОН, В.В. *Современные методы управления кредитным портфелем банка*. В: *Молодой ученый*, 2016, №9, с.541-544 [Accesat: 27.10.2016]. Disponibil: <http://moluch.ru/archive/113/28919/>
7. АБРОКОВА, Л.С. *Международная практика оценки качества кредитного портфеля банка и возможности ее использования в отечественной практике* [Accesat: 27.10.2016]. Disponibil: [http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_17/Abrokovaya%20L.S.-3%20\(Osnovnoy%20razdel\).pdf](http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_17/Abrokovaya%20L.S.-3%20(Osnovnoy%20razdel).pdf)
8. ГЕТМАН, Т.А. *Управление качеством кредитного портфеля коммерческого банка*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. Волгоград, 2011 [Accesat: 26.10.2016]. Disponibil: http://lib.volsu.ru/avref/index.php?option=com_djcatalog&view=item&id=28:getman&cid=16:finansy-denezhnoe-obrawenie
9. *Управление качеством кредитного портфеля банка* [Accesat: 25.10.2016]. Disponibil: http://fasgeo.ru/bankovskoe-delo/upravlenie-kachestvom-kreditnogo-portfelya-banka_hhg2.html
10. ГРЕБЕНИК, Т.В. *Современные особенности эффективного управления качеством кредитного портфеля* [Accesat: 27.10.2016]. Disponibil: <http://naukovedenie.ru/PDF/116EVN514.pdf>
11. АВСЕЙКО, М. *Методика оценки и сравнения качества кредитных портфелей банков* [Accesat: 25.10.2016]. Disponibil: <https://www.nbrb.by/bv/articles/1514.pdf>

Prezentat la 29.10.2016